TYRINĖJIMAI VILNIUJE, GAONO G. 8

Linas GIRLEVIČIUS

2003 m. rudenį ir žiemą tęsti archeologiniai tyrinėjimai Vilniaus senamiestyje, Gaono g. 8 sklype. Didesnės apimties archeologiniai tyrinėjimai šiame sklype vykdyti 2002 m. (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 188–190). 2003 m. archeologinių tyrinėjimų metu lygiagrečiai su pastato P korpuso pamatų konstrukcijų tvirtinimo darbais buvę kultūrinio sluoksnio horizontai ištirti šio korpuso keturiose patalpose (darbinė numeracija – 7–10). 2002 m. šiame pastato korpuse atlikti žvalgomojo pobūdžio tyrinėjimai – kasti šurfai. Ištirtos 2002 m. dėl nepalankių klimato sąlygų nebaigtos tirti ūkinės duobės, buvusios ploto 2 P dalyje. Bendras 2003 m. tirtas plotas – apie 85 m^2.

Pastato P korpuso V patalpa (10) veikiausiai buvo pastatyta jau XVI a. antrojoje pusėje. Didžioji dalis kultūrinio sluoksnio patalpoje ištirta 2002 m. – aptikta XX a. pradžia datuojamos metalo dirbtuvės likučių, XVI–XX a. kultūrinio sluoksnio horizontai. Tikėtina, kad po patalpa planuota įrengti rūsį, tačiau darbai kažkodėl nebaigti – pastatytos gilios pamatų sienos, iškasta duobė pačiam rūsiui, tačiau ji užversta maišytu žvyru. 2003 m. patalpos R dalyje tirti apie 2 m storio XVI–XX a. kultūrinio sluoksnio horizontai, aptikti XV–XX a. datuojami archeologiniai radiniai. Tai puodyninio ir dubeninių koklių, buitinės keramikos fragmentai.

Ryčiau buvusioje patalpoje (9) 2002 m. buvo iškasti du šurfai. Tęsiant šios patalpos tyrimą 2003 m., PV ir ŠV patalpos kampuose aptiktos ankstyvajam pastato statybos etapui priskirtinų mūrinių sienų fragmentai. Prie jų, po maždaug 1,7–1,8 m storio XVI–XX a. datuojamais kultūrinio sluoksnio horizontais, įžemyje išryškėjo iki 1 m pločio šių sienų statybos laikotarpiu – XVI a. antrąja puse datuojami perkasimai. Patalpos R dalyje, apie 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, aptiktas vėlesnės ūkinės veiklos apardyto akmenų grindinio fragmentas. Pagal analogiją su kieme panašiame lygyje aptiktu akmenų grindiniu, rastasis fragmentas datuotas XVII a. pradžia. Giliau šio grindinio lygio, patalpoje, iškastas apie 1 m storio tamsiai pilkos arba juodos spalvos žemės sluoksnis. Šis kultūrinio sluoksnio horizontas datuotinas XVI a. Aptikti negausūs šiuo laikotarpiu, daugiausia XVI a. antrąja puse, datuojami radiniai – buitinės keramikos ir koklių fragmentai. Patalpos R dalyje, žemiau akmenų grindinio, smėlio įžemyje, išryškėjo iki 2,2–2,4 m gylio įgilintos ūkinės duobės kontūras. Šios ūkinės duobės tiksliau datuoti nepavyko, nes joje neaptikta archeologinių radinių.

Nedidelėje P korpuso patalpoje 8 tirti XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai stipriai apardyti vėlesnės ūkinės veiklos: XIX a. pamatų duobių, XX a. inžinerinių tinklų perkasimų. Kultūrinio sluoksnio storis patalpoje yra 1,7–1,8 m. Čia aptikti negausūs XVI–XX a. datuojami archeologiniai radiniai. Patalpos ŠR dalyje išryškėjo ūkinės duobės kontūras. Ši duobė tirta plote 2, į R nuo buvusios patalpos (7) ŠV dalyje. Ūkinė duobė datuotina XVII a. pradžia–pirmąja puse.

Rytinėje pastato P korpuso patalpoje (7) nemažos apimties darbai vykdyti jau 2002 m. XVI–XX a. 1,4–1,7 m storio kultūrinio sluoksnio horizontai tuo metu buvo iš dalies ištirti. Vidurinėje patalpos dalyje, smėlio arba žvyro įžemyje, išryškėjo didelės *ūkinės duobės*

kontūras. Ūkinė duobė buvo „įrėminta" mišria stambių lauko akmenų ir horizontalių, pastatytų briauna (išramstant duobės šlaitus) lentų konstrukcija. Duobės užpildas – pilka mėšlinga, puvėsinga žemė, skleidžianti specifinį kvapą. Veikiausiai duobė buvo iškasta tualetui. Ji galėjo būti pridengta medinėmis konstrukcijomis – duobės užpilde aptiktas nemažas kiekis medienos (lentų) likučių. Tikėtina, kad duobės dugne buvo padėta medinė statinė, nors gali būti, kad duobėje aptiktos statinės dalys tiesiog sumestos į duobę. Joje aptikti radiniai gausūs ir įvairūs. Jų išlikę nevienodai. Puikiai išsilaikė odinės avalynės fragmentai, medis, stiklo indų fragmentai. Metaliniai dirbiniai išlikę prasčiau arba visai sunykę. Ant buitinės keramikos fragmentų išlikusios žalios spalvos vario oksidacijos produktų žymės – sunykusios monetos ar kokie kiti dirbiniai. Keraminių dirbinių fragmentai pasidengę gelsvos spalvos apnašomis. Radiniai datuotini XVI a. pabaiga–XVII a. Ūkinės duobės dugnas pasiektas apie 3 m gylyje. Patalpos R pamatinė siena ankstyviausia, datuotina XVI a. pabaiga–XVII a. pradžia. Pamatų siena įgilinta apie 1,4 m. Apatinėje pamato dalyje iš gelsvos spalvos degto molio 28x15x7 cm plytų išmūrytos dvi cilindrinio skliauto konstrukcijos angos. Angų skersmuo – apie 30 cm, vienos jų ilgis – 110 cm ar didesnis. Manytume, kad angos pamatuose buvo padarytos skystoms nuotekoms nutekėti į aukščiau aprašytą ūkinę duobę. Šie pamatai veikiausiai priklausė ryčiau esančiame sklype (Didžioji g. 11) stovėjusiam pastato korpusui. Dabar ši vieta neužstatyta, po žeme yra XIX a. datuotinas rūsys, kuriuo nutiesti šilumos tinklai.

Didžioji dalis pastato Gaono g. 8 P korpuso pastatyta XIX a. anksčiau neužstatytame sklype. Ankstyvesni kultūrinio sluoksnio horizontai tirtoje vietoje buvo apardyti statant juostinius arba arkinius šio korpuso pamatus.

Baigta ištirti *ūkinė duobė* kiemo vidurinėje dalyje. Tęsiant tyrimą nuardytos šią duobę rėminusios akmenų ir molio konstrukcijos. Smėlio įžemyje nuvalytas netaisyklingo ovalo formos apatinės šios ūkinės duobės dalies 300x240 cm dydžio kontūras. Duobėje iškastas įvairus savo struktūra gruntas, nustatyta, kad ūkinė duobė užpildyta ne vienu kartu. Duobės apačioje, apie 2 m gylyje nuo žemės paviršiaus, pasiektas stambaus žvyro įžemis. Šis gruntas tuometiniais kasimo instrumentais buvo sunkiai įveikiamas. Veikiausiai atmatos duobėje kartais būdavo deginamos – tai liudija faktas, jog piečiau ūkinės duobės smėlio įžemis pakeitęs spalvą (jis buvo rausvas). Duobės sienelės išgrįstos akmenimis su moliu. 2003 m. vykdytų tyrimų metu duobėje aptikta gana daug archeologinių radinių, daugiausia buitinės keramikos fragmentų. Iš aptiktų radinių pažymėtini fajansinio bokalo fragmentai (65 pav.).

65 pav. Vilniuje, Gaono g. 8, aptikti fajansinio bokalo fragmentai. *G. Vėliaus nuotr.*
Fig. 65. Fragments of a faience mug found in Gaono street 8, Vilnius.

Radiniai datuotini XVI a. antrąja puse–pabaiga. Šiauriau šios duobės yra kita ūkinė duobė ar kitokios rūšies perkasimas, kurio užpildas – juoda žemė su puvėsiais ir degėsiais. Tirtoje šios duobės dalyje archeologinių radinių neaptikta.

Vykdant archeologinius tyrinėjimus 2002 m. ploto 2 vidurinėje dalyje, smėlio arba žvyro įžemyje atkasta 7x8 m dydžio R–V kryptimi orientuota *ūkinė duobė*, iš trijų pusių „įrėminta" balto žvyro juostomis, o R dalyje sunaikinta pastato R korpuso rūsių statybos metu. 2003 m. ištirta 3x2 m dydžio šios ūkinės duobės PV dalis. Nustatyta, kad čia būta ūkinės duobės, į kurią veikiausiai buvo suverstos pastato statybos ar rekonstrukcijos metu iškastas gruntas bei statybinis laužas. Duobės šlaitai kiek nuolaidūs, ją įrengiant buvo kasama iki stambaus žvyro sluoksnio. Duobės užpilde iškastas įvairiais sluoksniais supiltas gruntas. Duobės apačioje buvo iki 5 cm storio molio sluoksnelis. Apie 3 m gylyje nuo žemės paviršiaus pasiektas žvyro įžemis. Aptikta itin mažai smulkių archeologijos radinių – keturi buitinės keramikos ir dubeninio koklio fragmentai. Radiniai datuotini XVI a. pirmąja puse. 2003 m. buvo baigtos ištirti ir kitos ploto 2 P dalyje iš dalies jau ištirtos ūkinės duobės, kuriose aptiktas nedidelis kiekis XVI–XVII a. radinių.

EXPLORATIONS IN VILNIUS, IN GAONO STREET 8

In 2003 the explorations in Vilnius old town, in Gaono street 8, were continued. The investigations were conducted in the southern block of the building built in the 16th–19th century and its surroundings. The total area of 85 m² was explored. The horizons of the cultural layer dated to the 16th–20th century were investigated. The archaeological finds dated to the 16th–17th centuries were mostly concentrated in tidily arranged household pits of the mentioned period. One of the investigated pits was the remains of a renaissance lavatory (the end of the 16th century – the beginning of the 17th century).

TYRINĖJIMAI VILNIUJE, TRAKŲ G. 2/24

Linas GIRLEVIČIUS

2003 m. pavasarį Vilniaus senamiestyje pratęsti Trakų g. 2/24 pastato vidinio kiemo archeologiniai tyrinėjimai, didesnės apimties archeologiniai tyrinėjimai šiame sklype pradėti 2002 m. (žr. *ATL 2002 metais*, V. 2005, p 191–194).

2003 m. ištirtas apie 78 m² dydžio plotas 3, apie 10 m² plote atlikti archeologiniai žvalgymai. Tirtas netaisyklingos formos plotas buvo į Š nuo 2002 m. ištirto ploto 2. V jis ribojosi su po žeme esančiais Vilniaus miesto gynybinės sienos likučiais. Iš išlikusių istorinių planų ir projektų žinoma, kad XIX a. pabaigoje–XX a. pirmojoje pusėje tirtoje vietoje yra stovėję vienaaukščiai ūkinės ir gyvenamosios paskirties pastatai, priklausę buvusiems Umiastovskių rūmams, kurių pamatai atkasti jau žemės paviršiuje. Pamatai nevienalyčiai – R konstrukcijoje išsiskyrė keli statybos etapai. Šie pamatai nuo gynybinės sienos nutolę maždaug 6 m. Ankstyviausia pamatų dalis kolonos formos, veikiausiai statyta XVI a. pra-